

Kovách Imre

Az MNVH hálózati működési formájának leírása és értékelése

1. A hálózatiság és a hálózati társadalom fogalma a társadalomtudományi irodalomban

A hálózatok és hálózatiság kutatása a társadalomtudományok egyik kitüntetett területévé vált az elmúlt két évtizedben. A hálózatkutatások a legkülönbözőbb témákat ölelik fel és vannak ágazataik, amelyek a természettudományokkal szoros kapcsolatban alakították ki módszereiket, alapfogalmaikat. A társadalomban létező hálózatok leírásához a természeti/fizikai világban jelenlévő hálózatok általános leírására és modellezésére is alkalmas matematikai és szimulációs módszereket dolgoztak ki, de például a hálózatok összekötő, integrációs mechanizmusainak az elemzéséhez szociálpszichológiai, kvalitatív módszereket is használnak. A kapcsolatok erősségére, intenzitására, valamint a kapcsolatok valóságos tartalmi funkciójára vonatkozó hálózatkutatás alapjai negyven évvel ezelőtt fogalmazódtak meg (pl. Granovetter 1973). A magyar társadalom hálózatairól is egyre több munka jelenik meg (pl. Albert-Dávid 2012; Angelusz-Tardos 2006). A magyarországi kutatások kapcsolódnak a hálózatok általános jellemzőit elemző nemzetközi kutatási irányokhoz is (pl. Németh-Takács 2010; Vedres-Stark 2010).

A hálózati szerveződés legteljesebb elméleti, fogalmi leírása Manuel Castells hálózati társadalomról szóló háromkötetes munkájának első részében történik meg (Castells 1996; 2005). A kötet összegző fejezete szerint a jelenkori társadalmi szerkezetek meghatározó funkciói és folyamatai hálózatokba rendeződnek. Castells szerint új társadalmi morfológia van kialakulóban, amelynek az alapja a hálózat, ami a társadalomszerveződés minden korszakában létezett, de korunkban az információs technikák fejlődése ad materiális alapot a hálózatosodás általános kiterjedéshez a társadalomban. A hálózatokhoz történő kapcsolódás vagy az azokból történő kimaradás, az egyes hálózatok dinamikája, a domináns pozíciók megszerzése a társadalmi változás döntő faktora.

Castells a hálózatot az egymással összeköttetésben álló csomópontok halmazaként határozza meg. A csomópont jellege a konkrét hálózatok tartalma szerint változhat. A könyv példái szerint hálózati csomópontok lehetnek a tőzsdepiacok a globális pénzügyi áramlatokban, a minisztertanácsok és EU bizottságok a politikai hálózatokban, a televíziós rendszerek és hírügynökségek az információáramlás világában, vagy más példával élve, az MNVH fórumai, rendezvényei a magyarországi vidékfejlesztés eszméket, tudást, információt és támogatásokat áramoltató rendszerében. A hálózatokban történő részvétel, vagy az azokból történő távolmaradás, valamint a hálózatok közötti kapcsolatok mintázata határozza meg a lényeges társadalmi folyamatok és funkciók összekapcsolását. A hálózatok a castells-i fogalomhasználatban nyitott struktúrák, amelyek korlátlan bővülésre, újabb és újabb csomópontok kiépítésére és befogadására képesek.

A bővülés mindaddig lehetséges, amíg a csomópontok egymás közötti kommunikációja működik, értékeik és érdekeik közösek vagy hasonlóak. A hálózati szerveződés és működés megfelelő eszköz a jelenkori gazdaság, a politika és a társadalom számára is. A hálózatok elrendeződése a hatalmi viszonyok változásának és átrendeződésének a forrása is, mert a hálózatokat összekötő kapcsolódásokat biztosító szervezetek, intézmények a hatalom privilegizált eszközeivé váltak. A gazdasági, politikai és társadalmi/kulturális hálózatok a legtöbb esetben átszövik egymást és ezért a hálózatok közötti átjárások fölötti ellenőrzés biztosíthatja a társadalom vezetésének, szervezésének és manipulálásának a lehetőségét. Az MNVH hálózati működésének szempontjából különösen kiemelendő, hogy az elméleti munkák szerint a hálózati szerveződés nem csak a társadalom, hanem a gazdaság működését is hangsúlyosan jellemzi. Az új gazdaság az információ, a tőke és menedzsment globális hálózatai köré szerveződik. A hálózati társadalom irányába mutató folyamatok átalakítják a társadalom és a termelés viszonyait, ugyanakkor döntő hatásuk van a hatalmi viszonyokra és kapcsolatokra, a globalizált és a helyi kultúra változásaira is. Castells összegző értékelése szerint a hálózati társadalom minőségi változást hoz az emberi lét gyakorlatában.

A hálózatok, hálózatiság és kutatásuk a vidékirodalomban

Ez az alfejezet azzal a céllal ad áttekintést²¹ a vidéktudományok hálózatkutatásairól, hogy bemutassa a vidékhálózatok sokoldalúságát és multiplikatív jellegét. Az MNVH egyik továbbfejlődési lehetőségét többek között abban is látjuk, hogy olyan létező hálózatok irányába bővíti tevékenységét, amelyeket addig csak esetlegesen kapcsolt össze. Előjáróban is ilyennek tartjuk a nagyobb gazdasági együttműködések hálózatait vagy például a város/vidék kapcsolatok jelentős részét.

A hatvanas években történt az a tematikai és metodikai fordulat, amely elősegítette a vidéki hálózatok kutatását. A vidéki társadalmak sajátosságait az urbánus társadalmakhoz kapcsoltságuk mértéke és jellege szerint elemezte a legtöbb kutatás, és egyfajta hálózati kapcsolat szerint írt le vidéki jelenségeket. A vidéktudományok a későbbiekben is a vidéki társadalmakat érő külső hatásokat, a külső integrációs tényezőket elemezték előszeretettel, például a globalizációval (McMichael 1996; Ploeg 2008), a hálózatosodással (Murdoch 2006), a fejlesztési rendszerekkel (Marsden 1998), a migrációval (Boyle–Halfacree 1998), a város-falu kapcsolattal (Esparcia-Buciega 2005) vagy a vidékimázzsal (Short 1992; 2006) foglalkozó írásokban. Az integrációval, és az ezzel kapcsolatos hálózatokkal foglalkozó kutatások kiterjedtségét magyarázza, hogy a vidéki települések külső erőforrásokra szorulnak, a vidékkel kapcsolatos döntések jelentős részét külső hatalmi centrumokban hozzák. A külső (városi) fogyasztók igényei határozzák meg a vidék gazdaságának a működését. A föld használata a termeléssel szemben egyre inkább a rekreáció, a tömegturizmus, vidék szolgáltatásai: a zöld környezet és az idill képzete, az autentikusnak tartott hagyományok és javak szerint történik. A média és az internet a legeldugottabb kistelepülés értékeit, normáit és viselkedésmintáit is meghatározza.

²¹ Az áttekintés ezen munkák alapján történt: Csurgó–Megyesi–Kovách (2009), Kovách (2012), Kovách–Megyesi (2012)

Az erős külső hatások és kényszerek ellenére a vidéki közösségek képesek az önszerveződésre, de ennek a formáit is erősen befolyásolják a belső és külső hálózatok. A helyi identitás és kultúra újrateemtése, a hagyományok felkutatása és átértelmezése, a szociális és gazdasági együttműködés útjainak a keresése mögött is gyakran ott állnak a betelepülők hálózatai vagy az erőforrások beáramlását elősegítő külső szervezetek.

A hálózatiság elemzése a vidékkutatásokban erőteljesen kapcsolódik a globalizációs hatások vizsgálatához. Michael Woods (2007) például a globalizációt az integráció és kölcsönhatások olyan dinamikus és sokarcú folyamatoként határozta meg, amely a lokálist a globális szinten szerveződő hálózatokba kapcsolja az emberek, javak, eszmék és reprezentációk világméretű körforgásának az elősegítésével. A korábban lassabban változó gazdasági és társadalmi struktúrákat a heterogén hálózatok váltják fel vidéken is, és a vidék egyre inkább összetett jelenségek, struktúrák helye (Murdoch 2006). A hibriditást Cloke (2006) a vidék elsődleges jellemzőjének tekinti.

A vidékpolitika hálózatosodása és ezzel párhuzamosan az agrárium és az agrárpolitikai dominancia háttérbe szorulása az Európai Unióban a '80-as évek közepétől gyorsult fel (Marsden et al. 1993; Murdoch 2006). A magyarországi önkormányzati politika hálózatosodása az utóbbi évek egyik legjellegzetesebb hatalomszerkezeti változása (Pálné 2008). Az agrárium szereplői Magyarországon az ezredfordulóhoz közeli években hozták létre politikai hálózataikat (Csite 2005; Csite–Kovách 2002). Hatékony érdekképviseletük befolyásolni tudta az európai integráció lépéseit és az uniós rendszerek hazai működését. A gazdasági hálózatok sokasodása a mezőgazdasági termelésben erős integrációs rendszerek létrehozásához vezetett (Fertő–Szabó 2002; Kelemen–Megyesi 2007; Fejes 2005). Az élelmiszer-nagykereskedelem tíz legnagyobb hazai és multinacionális szervezete ellenőrizte a magyarországi élelmiszer-kereskedelem többségét 2004-ben, ami jelentős mértékben meggyengítette a helyi „rövid élelmiszerláncokat” (Kovách–Megyesi 2006). Az élelmiszer-kiskereskedelem integrációja és koncentrációja 2010-ig tovább nőtt. A sikeres agrártermelők sokszereplős, egyénileg változó gazdasági kapcsolatrendszert alakítottak ki (Tömpe 2007).

Az új gazdasági formációkról szóló tanulmányok következtetése, hogy a vállalatok és partnereik kölcsönös, hálózati függősége a feltétele a vidéki innovációnak. Az új, helyi politikai/hatalmi networköket a hatalmi központokból vezérelt hatalomgyakorlást váltó „új kormányzás” legfontosabb elemének tekintik. A hierarchikus döntéshozással szemben a partnerség, a szövetség, és az együttműködés egyéb formái és technikái hatékonyabbak a többszintű kormányzás rendszerében (Rhodes 1997; Goodwin 2006). A gazdasági versenyben történő részvételen túl a vidéki helyek, emberek, javak, eszmék és reprezentációk összekapcsolódása is történik a globalizáció részeként (Woods 2007). A vidék nem kevésbé globalizálódott és hálózatosodott, mint a város. Woods (2011) a piaci liberalizációnak, a hálózatok kiterjedésének és megerősödésének, a nemzetközi mobilitásnak (turizmus, javak és munkaerő), az információ áramlás felgyorsulásának tulajdonítja ezt. A vállalkozók, a menedzserek, kereskedők, befektetők katalizátor szerepet töltenek be a vidéki régióknak a globális hálózatokhoz kapcsolásában (Woods 2011).

A magyar helyi társadalom hálózatosodásának a jeleit a hazai kutatások is leírták (Csurgó és társai 2009; 2010/1; 2010/2). A vidék hálózatosodásának technikai feltételei jelentősen javultak

2006 után (Kovách 2012). A települések közötti digitális egyenlőtlenségek csökkentek. Az ezredforduló után regisztrált digitális különbség (Csigó 2006) csökkent ugyan általában a falvak és a városok között, de a falvak között is jelentős digitális eltérések vannak. Az információs technika a vidéki kistérségekben egyrészt a társadalmi hálózatokon keresztül tejed, másrészt további hálózatosodás forrása. A többszörösen hátrányos kistérségekben az információs technika térhódításával hozzáférhető hálózatok a globalizáció elsődleges csatornái (Csurgó-Megyesi 2006; Kovách-Megyesi 2012).

A vidékpolitika hálózatosodása az agrárpolitika vidéki dominanciájának a csökkenésével együtt következett be, amely az Európai Unióban a hetvenes évek elején kezdődött és a nyolcvanas évek közepétől gyorsult fel (Marsden és társai 1993; Murdoch 2006). A magyarországi önkormányzati politika hálózatosodását Pálné (2008) írta le. Az eszközök és a finanszírozási források szűkössége, az állami szabályozás és ellenőrzés bizonytalanságai, a települési önkormányzati rendszer folyamatos átszervezése és a konszolidáció elmaradása miatt az (állami)/önkormányzati feladatok jelentős részének a megosztása, és a civil, non-profit szféra intézményeibe történő kiszervezése történik a hálózati együttműködés logikája szerint.

A kormányzat szerepének gyors átértékelődése történik. Bonnano (2006) szerint a vidéki struktúrák komplexebbé válása miatt lett folyamatosan változó az államok vidékpolitikája. A vidék gazdasági és kulturális globalizációja (Lyson 2006), különösen a globális tőke térhódítása, a politikai networkök kényszerű átalakulásához vezető komplexitást eredményez. A nemzeti politikai intézmények befolyása csökken, és az egyes szektorokat átszövő (mezőgazdaság, gazdaságfejlesztés, tervezés és környezetvédelem) európai, nemzeti, regionális és lokális helyszíneken működő (érdek) hálózatok veszik át a helyüket. A hálózatok a társadalmi koordináció erőforrásai és eszközei. A helyi/önkormányzati döntéshozás is lényegében a politikai hálózatokban történik (Csurgó és társai 2010/1).

A vidékfejlesztés decentralizálása (Ray 2001) és hálózatosodása megváltoztatja a helyi hatalmi viszonyokat. A projektesített fejlesztéspolitika arra ösztönzi a közhatalmi intézményeket és a résztvevőket, hogy fejlesztési projekthálózatokat hozzanak létre. A hálózati együttműködés során hatalommegosztás jön létre, ami újabb politikai networkök létrehozását indít(hat)ja el és a vidék/város között javakat, szolgáltatásokat közvetítő szereplők szereznek konvertálható hatalmi pozíciót.

A vállalatokat és intézményeket több körülmény is ösztönzi a hálózati együttműködésre. A lokális hálózatok kialakítása hatékonyan segíti a tudástranszfert, az innovációt és a tanulás folyamatát. A kutatások szerint (Laschewski és társai 2002) a helyi társadalmakba kívülről érkező szereplők különösen aktívak az új hálózatok létrehozásában. A vidéki gazdasági innováció terjedése a kapcsolati hálózatok erejétől függ (Letenyei 2002; Csizmadia 2000, 2002).

A helyi társadalom hálózatosodását segítik a migrációs folyamatok. Európában folyamatos a vidékiek városokba vándorlása, de a nagyobb városokból vidékre történő migráció ennél erősebb folyamat (Boyle és Halfacree 1998; Champion és társai 1998). A magyar vidéki társadalom hálózatosodása (és globalizálódása), beleértve a leghátrányosabb helyzetű településeket is, jelentős mértékű. A gazdaság-, a politika- és a társadalomszerveződés területén ez kimutatható

jelenség. Kérdés, hogy az MNVH tevékenysége milyen módokon, milyen intenzitással és milyen típusú hálózatosítással járult hozzá eddig e visszafordíthatatlan folyamathoz.

A hálózatok típusai

A gazdaságban, társadalomban és a hatalmi mezőben létező hálózatok bonyolult és szerteágazó rendszerek és ennek megfelelően sok kísérlet történt a tipizálásukra. Ezek közül a közgazdasági irodalom foglalkozott talán a legtöbbet a működő hálózatok típusainak a leírásával. A gazdasági hálózatok típusjegyeinek a megállapításakor számolnak azzal, hogy a gazdasági szereplők együttműködéseit nem csupán az önmagában is összetett piaci logika szerint lehet megérteni. A hierarchikus elemek piaci hálózatokba épülése illetve a piaci elemek feltűnése a hierarchiákban olyan hibrid hálózati koordinációs rendszereket hoznak létre, amelyek típusokba rendezése megfelelő mintát adhat az MNVH jellegű, nagyon összetett funkciójú szervezetek megértéshez. A releváns közgazdasági irodalom azzal számol, hogy a hálózat olyan hierarchikus vonásokkal átszőtt gazdasági rendszer, amelyben kölcsönös tanulási és tudásátadási folyamatok is zajlanak, és hogy érdemes különbséget tenni a hagyományos üzleti kooperáció és a stratégiai szövetség között (Yamin 1996; Kocsis 2000). A stratégiai céllal létrehozott hálózatnak is piaci céljai vannak, de ezt kiegészítheti az új képességek és tudások megszerzése. Yamin szerint a hálózatok legnagyobb részét tudáshálózatnak tekinthetjük.

A hálózattipizálás kategóriarendszereit összegző leírás (Nyíró 2009) húsz olyan szemponttal számol, amelyek szerint a hálózatok jellemzése elvégezhető (a kialakulás módja, a vállalati határokhoz való viszony, a tagok száma, a domináns kapcsolódási formák, a kapcsolatok jellege, a kapcsolatok szorossága, a résztvevő szervezetek mérete, a tagok közötti erőviszonyok, a tagok tevékenységének a jellege, a tagok működési területe, a tevékenység jellege, a szervezet kiterjedtsége, a feladatvégzés módja, a tagok kompetenciája, a vállalati kultúra, a jogi keretek, a szervezeti kapcsolatok jellege, a partnerek egymás közötti viszonya, a tagok közötti partneri viszony jellege, a hálózati struktúra). E szempontok alapján készülnek hálózatjellemzések, de jelen munkánkban a felsorolt tipizálási ismérvek egy része a rendelkezésre álló adatok, illetve a speciális közgazdasági, vállalati megközelítés miatt kevésbé használható. Van viszont néhány elemzési szempont, amelyek figyelembe vétele kamatoztatható az MNVH hálózatiságának a megítélésékor. Elsőként talán azt emelhetjük ki, ahogy a hálózatokat az innováció elsődleges eszközeiként tekintik. Az új tudás megszerzése a hálózatokban ismétlődő kooperáció következménye. A tudásgeneráló kooperáció egyik kiemelt célja a rejtett tudás elsajátítása, ami a hálózati részvétel többelhasználja. Ez a rejtett tudás emberekhez kötött, csak közvetlen személyes kapcsolatokon, példákön, kísérleteken keresztül, a hálózatokban történő részvétellel hozzáférhető (Senker-Faulkner 1996). Steward-Conway (1996) ötfajta informális hálózatot különböztet meg: szabadidős hálózat, foglalkozási/szakmai hálózat, tudományos hálózatok, innovációt használó felhasználói hálózatok, baráti hálózatok. Mindezekből az informalitás előnyeit megőrző formális hálózatok is alakulhatnak.

A hálózatok ideális esetben tartós együttműködések, a résztvevő szervezetek közötti bonyolult és gyakori interakciók, és az azokból kiforruló közös érdek képviselői (Kocsis 2000). A hálózati interakciók kommunikációs tartalmúak (információ és tudás áramoltatása a hálózat

tagjai között), cseretartalommal rendelkeznek az informális vagy formális tranzakciók során, vagy normákat és várakozásokat közvetítenek a hálózat tagjai között. A hálózati együttműködés irányultsága is lehet a tipizálás alapja a következők szerint (Kocsis 2000):

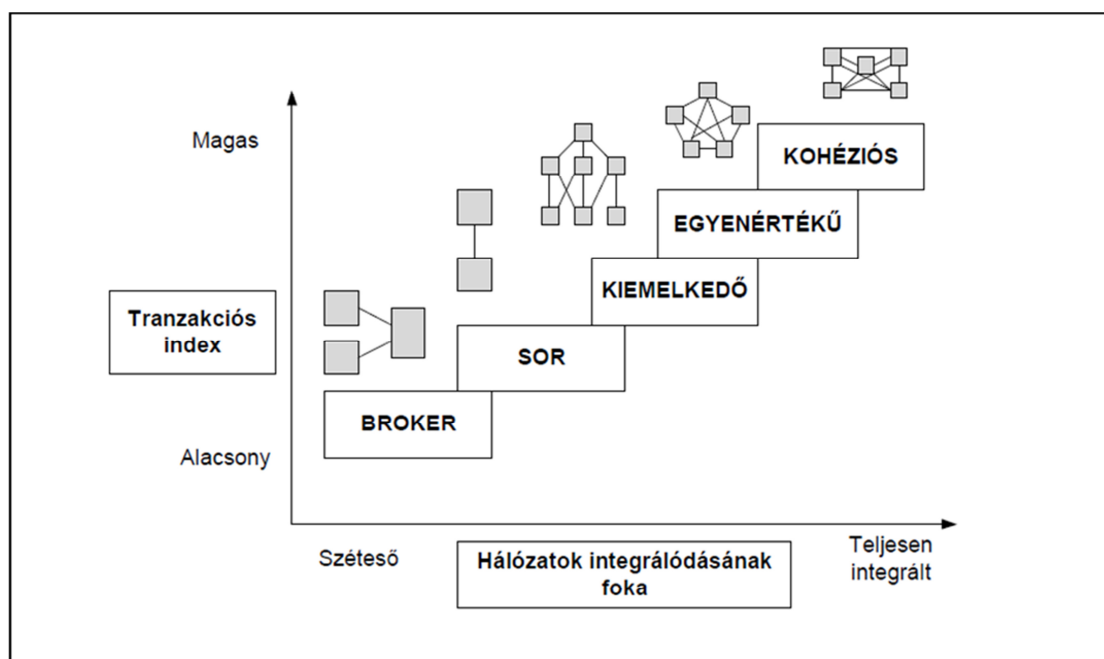
- milyen célfeladatra, új tudás szerzésére vagy üzleti megfontolásokra irányul
- milyen szervezeti adottságokból indul ki, nagy szervezet-e a kezdeményező vagy kisebb egység
- milyen mértékben támaszkodik a virtuális mozgástér infrastruktúrájára
- milyen típusú struktúrához kíván alkalmazkodni
- milyen mértékig kötődik a lokális vagy a globális környezethez

A hálózat csoportosítható a kapcsolatok jellegéből kiindulva, amelyek alapján a kitüntetett szervezeti helyzetű „összekötő”, a diadikus, láncrendszerben működő „híd”, a számos összekapcsolódó elem közvetlen kapcsolataiból álló „csillag”, illetve az egymással kapcsolatban nem levő hálózati tagokból összetevődő „elszigetelt” típusok léteznek. A kapcsolatok szorossága szerint a hálózat lehet

- laza – könnyen bomló, újraszerveződő struktúra
- kölcsönösen függő – az érdekrendszerek fennállásáig stabil
- hatalmi – stabil rögzített struktúra
- kombinált – stratégiai szövetség, amelyben nincs hatalmi kapcsolat

A szerkezet alapján a külső erőforrások bevonására irányuló kötött hálózatról, az információs tudást és kapcsolatokat áramoltató közvetítő hálózatról és belső hálózatról beszélhetünk, amely nem irányul külső erőforrás vagy tudás bevonására. A hálózatok integritásának foka és a tranzakciós indexen mért értékek alapján Sheater és Hannah (2000, idézi Nyíró2009) egy komplexebb hálózattipológiát ad. A széteső és alacsony integráltságú bróker hálózatban egy központi szereplő (szervezet) köti össze az egymással kapcsolatban nem lévő résztvevőket. A sor- vagy lánchálózat esetében valamivel erősebb az integráció és előnyösebb a tranzakciós index, viszont a kapcsolatok csak egy-egy résztvevőre terjednek ki. A kiemelkedő hálózat integráltsága és tranzakciós indexe átlagos, a hálózat egyes tagjai együttműködhetnek, de egy kiemelkedő szereplő közvetítésével kapcsolódnak össze hálózattá. Az egyenértékű hálózat erőteljesen integrált a résztvevők egymás közötti interakcióin keresztül. A kohéziós a legerősebben integrált hálózat, amelyben a tagok sokszoros interakciókat bonyolítanak részint egymással, részint az együttműködések bonyolításában központi szereplő kohéziós tevékenységnek a következtében (1 ábra).

1. ábra. A hálózatok típusai

Forrás: Nyíró (2009) alapján

2. Az MNVH hálózata

Az adatok

Az elemzés során az MNVH-tól kapott adatokat használjuk, illetve a Csatári Bálint kutatócsoportja által 2014-ben készített online felmérés négy kérdésére adott válaszokat. A négy kérdés válasza alapján képzett változók összes keresztábra variációját is megkaptuk kollégáinktól.

Az MNVH-tól származó adatok a regisztrálások során rögzített és személytelenített információkat tartalmazzák, illetve a szervezet honlapján megjelenő, az MNVH által támogatott rendezvények adatait. Megkaptuk még az MNVH által támogatott kisebb projektek és kiadványok bázisadatait is. Ezek az adatok lehetővé teszik az MNVH hálózati működésének az értékelését, a hálózatiság kiterjedtségének és részben intenzitásának a mérését is. Ismerjük a 11 611 regisztrált magánszemély és szervezet egyes adatait, illetve 26 665 rendezvény alapadatait. Az elemzés korlátja viszont, hogy nyers adatokat kaptunk és nem szervezett adatfájl-okat. Az adatbázis tisztítására, a többszörös regisztrálások kiszűrésére nem volt módunk. Különösen az önkormányzatok esetében fordult elő a többszörös regisztráció, de az előzetes nyilvántartásba vétel kötelezettsége miatt más szervezetek is többször regisztrálhattak a projektötletek, támogatások meghirdetéseikor. Egyes adatokat újrakódoltunk, de ezzel sem nyertünk a társadalomkutatásokban megszokott egységes és szervezett adatfájl-okat, amelyek kialakítására az adatok mennyisége és állapota miatt nem volt lehetőségünk. Elemzéseink jelentős része ezért alapsor jellegű információkra vonatkozik. Az adatelemzés további korlátja az online felmérés

jellege, mert nem ismert, hogy a válaszadók mennyire reprezentálják az MNVH regisztrált tagságát. Az online felvétel során kevesebb, mint ezer esetben töltötték ki kérdőívet és nagyon valószínű, hogy a válaszadók a legaktívabb, illetve az internetet leginkább használó MNVH tagokból kerültek ki. Problémát és bizonytalanságot okoz az MNVH aktív tagjainak és csak a meghirdetett projektek miatt regisztráltak számának, illetve a megadott terület egysége (megyék) szerinti arányának a megállapítása. Az adatokat használó elemzések ezért, az alapadatok kivételével, nem adnak statisztikai bizonyosságot és arra alkalmasak, hogy a legfontosabb tendenciákat és a továbblépés irányait és lehetőségeit jelezzék. Az adatelemzést, a fenti bizonytalanságok miatt is, interjúzással bővítettük ki. A szervezet és az MNVH adminisztrációjának a vezetőivel készített interjúk jelentős mértékben kiegészítették az adatszerű források információit.

Az MNVH hálózat értékelése

A hálózat kiterjedtsége és jellege

Az MNVH kiterjedtségének egyik legfontosabb jellemzője, hogy 11 611 regisztrált tagja van. A hálózat átszövi az országot, minden megyében és tájegységben jelen van, tevékenysége jellegadó módon eléri a vidéki lakosságot. Az 11 611 regisztráltak valamivel több, mint a fele magánszemély (6058 fő). A regisztráltak 16 százaléka egyesület, non-profit szervezet, 12 százaléka vállalkozás. Az intézmények esetében nem világos, hogy a regisztrálásuk hány magánszemély hálózathoz kapcsolását vonja magával és hogy milyen jellegű településeken működnek. A nyilvántartásba vett szervezetek egy része valóságos és nagyhatású résztvevője a vidékfejlesztésnek, sok más szereplőt köt az MNVH-hoz, de a szervezetek nagyobb részéről ilyen hálózati hatás nem feltételezhető. Az összes regisztráltak a magyarországi községi népességhez, illetve a teljes magyar lakossághoz viszonyított aránya (0,39 illetve 0,11 százalék) mégis jelentősebb hálózati kiterjedtséget mutat. Ugyanerre utal, hogy a magyarországi települési önkormányzatok fele, 1610 önkormányzat is a regisztráltak között van.

Az MNVH regisztráltak felének a működési területéről nincs adatunk. Az ismert működési területű regisztráltak döntő többsége (3357 MNVH tag) a települési szinten tevékeny, de a térségi/kistérségi, megyei/regionális illetve az országos szinteken működő hálózati tagok is nagyobb számban vannak jelen (összesen 1970 regisztrált) és 161 hálózati tag tevékenysége nemzetközi kapcsolódású. Az MNVH szervezetének az öt szintje megfelelőképpen leképeződik a regisztráltak működési terület szerinti megoszlásában is. Nincs olyan szintje a magyar vidékiségnek, amelyet az MNVH valamilyen mértékben ne ért volna el, bár a hálózat kiterjesztése további feladat mennyiségi és tartalmi értelemben is. Az MNVH regisztrált tagjainak megközelítően a kétharmada él 10 000 fő alatti településen.

1. táblázat. Az MNVH regisztráltak működési területe

	Regisztráltak	%
nincs adat	6121	52,7
települési	3357	28,9
térségi	359	3,1
kistérségi	465	4
megyei	229	2
regionális	307	2,6
országos	610	5,3
nemzetközi	161	1,4
nincs adat	6121	52,7
együtt	11609	100

Forrás: saját szerkesztés

A regisztráltak megoszlása a megyék szerint viszonylag egyenletes hálózatosodást mutat (2. táblázat). Az egyes megyék hálózathoz kapcsolódása különböző mértékű, amelynek a markáns eltéréseit a regisztráltaknak a megyék összlakosságához, illetve községi lakosságához mért aránya szemlélteti. Hajdú-Bihar, Baranya, Nógrád, Heves és Somogy megyék mutatnak nagyobb hálózati részvételt, míg például Szabolcs-Szatmár-Bereg, Győr-Moson-Sopron, Tolna és különösen Csongrád megyék lakosságának hálózati részvétele marad el az átlagostól. A községi lakossághoz viszonyított arányok (3. táblázat) szerint Baranya, Békés, Hajdú és Zala megyék intenzívebb hálózati részvétele figyelemreméltó. A két mutató értékei szerint szintén Baranya, Hajdú-Bihar és Zala és részint Békés a vidékhálózatban legaktívabban résztvevő megyék. Néhány nagyobb alföldi megye (Jász-Nagykun-Szolnok, Bács-Kiskun) hálózati aktivitása átlagos. A regisztráltak száma szerint relatíve alacsonyabb aktivitású megyék között vannak az iparosodottabb területek (pl. Komárom-Esztergom, Fejér vagy Győr-Moson-Sopron megye), de néhány erőteljesebben rurális megye is (Tolna vagy Szabolcs-Szatmár-Bereg). Az információk jellege miatt szükségszerűen használt mutatók nem alkalmasak arra, hogy az MNVH által képviselt hálózatoság területi különbségeinek a mélyebb okaira következtessünk. A hálózatoság egyenetlenségeit és a hálózatépítés területi lehetőségeit azonban az előbbi adatok megfelelően prezentálják.

2. táblázat. Az összes regisztrált megoszlása a megyék szerint

	Fő	%
Bács-Kiskun	635	5,5
Baranya	673	5,8
Békés	499	4,3
Borsod-Abaúj-Zemplén	917	7,9
Budapest	454	3,9

Csongrád	332	2,9
Fejér	620	5,3
Győr-Moson-Sopron	505	4,4
Hajdú-Bihar	996	8,6
Heves	512	4,4
Jász-Nagykun-Szolnok	524	4,5
Komárom-Esztergom	359	3,1
Nógrád	419	3,6
Pest	911	7,8
Somogy	569	4,9
Szabolcs-Szatmár-Bereg	677	5,8
Tolna	310	2,7
Vas	506	4,4
Veszprém	479	4,1
Zala	712	6,1
Összesen	11 609	100

Forrás: saját szerkesztés

Az MNVH hálózatiság területi továbbépítésének kiemelten lényeges eleme lehet a megyei referenci rendszer felállítása. A megyei referensek működésének a hatását is valószínűsíthetjük az utóbbi negyedévek növekvő számú regisztrációi mögött. A megyei szintű tanácsadás és koordináció mindenképpen előfeltétele a hálózat kiterjesztésének és erősítésének. Az interjúk szerint a hálózatépítés főszereplőit elég világosan azonosítani lehet. Egy kulturális tőkével, kapcsolatrendszerrel rendelkező, megfelelően motivált, de nem túl nagyszámú vidéki szereplőcsoport a hálózat kulcsszereplője, akiknek a tevékenységét a részben decentralizált szervezet segítheti hatékonyan.

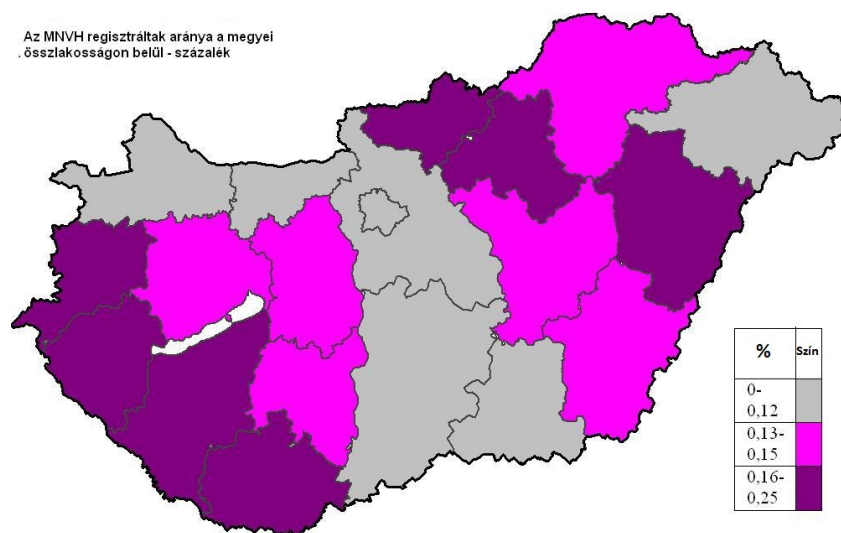
3. táblázat. A regisztráltak aránya a megyei összlakossághoz és a községi népességhez viszonyítva

megye	a megyei összlakosságon belül %	a községi népességen belül %
Bács-Kiskun	0,12	0,38
Baranya	0,17	0,51
Békés	0,14	0,55
Borsod-Abaúj-Zemplén	0,13	0,32
Budapest	0,03	0
Csongrád	0,08	0,32
Fejér	0,15	0,35
Győr-Moson-Sopron	0,11	0,28
Hajdú-Bihar	0,18	0,91

Heves	0,17	0,3
Jász-Nagykun-Szolnok	0,14	0,46
Komárom-Esztergom	0,12	0,34
Nógrád	0,21	0,36
Pest	0,07	0,22
Somogy	0,18	0,38
Szabolcs-Szatmár-Bereg	0,12	0,26
Tolna	0,13	0,31
Vas	0,2	0,5
Veszprém	0,14	0,35
Zala	0,25	0,58

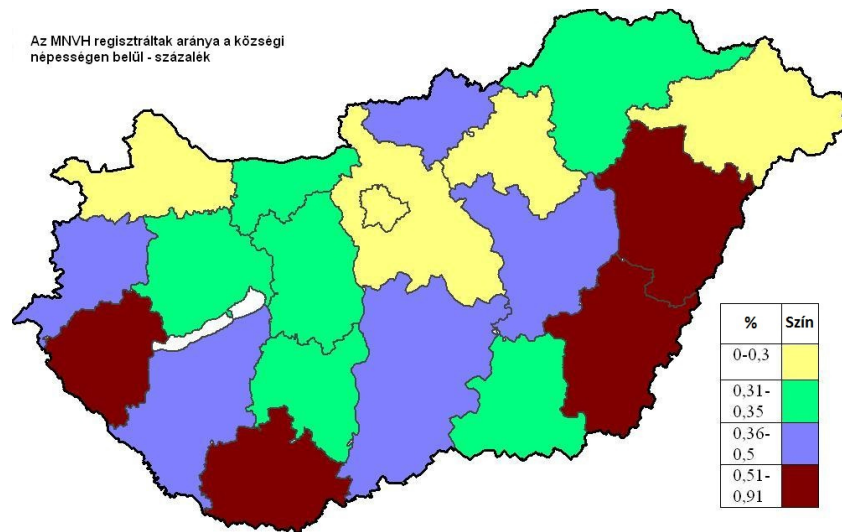
Forrás: saját szerkesztés

2. ábra. A regisztráltak a megyei összlakossághoz viszonyítva

Forrás: saját szerkesztés

3. ábra. A regisztráltak a községi népességhez viszonyítva

Forrás: saját szerkesztés

A regisztráltak száma a hálózatiság értékelése szempontjából önmagában csak egy mennyiségi mutató. Az adatokból nem derül ki a regisztrálás célja és a regisztrálás utáni hálózati aktivitás sem. Az MNVH több alkalommal hirdetett pályázatokat. A pályázás feltétele az előzetes nyilvántartásba vétel volt, ami nem feltétlenül vezetett további hálózati tevékenységhez. A regisztráltak dinamikája világos képet rajzol a regisztráltak egyenletes eloszlásáról, illetve ciklikusságáról. A regisztráltak negyedéves adatai 2011 után egyértelműen jelzik a ciklikusságot. A 2013 negyedik negyedévében például közel annyi nyilvántartásba vétel történt, mint a megelőző három negyedévben együttesen. A MNVH hálózatiságának a szempontjából mindez a viszonylag nagyszámú „projekttagság” létrejöttét utalhat, ami egyszeri és folytatás nélküli kapcsolódást jelent. A „projekttagság” nagyságának még a becslése sem lehetséges a jelenlegi információk alapján.

2010 előtt 7193-an 2010 után 4418-an regisztráltak. Az első időszakban 4471 magánszemély és 2722 szervezet lépett be az MNVH hálózatába. 2010 után ez az arány megfordul és kétszer annyi szervezet regisztrált, mint magánszemély. 2010 után 2831, míg 2010 előtt 2722 szervezet került a hálózati nyilvántartásba, amelyekből 814 illetve 796 volt önkormányzat. A szervezetek és az önkormányzatok hálózatba lépése mögött a 2010 után megindult MNVH projektkiírásokat feltételezzük. Az MNVH történetének első szakaszában nagyobb rendezvényeket szerveztek, de nem írtak ki projekteket. Az alapítástól 2010–11-ig laza hálózatosodás történt, meglehetősen formális tagsággal és hálózati aktivitással, valamint a magánszemélyek nagyobb arányú kapcsolódásával. Az MNVH tipikusan bróker jellegű hálózat volt 2011 előtt. 2010-et követően a különböző projektkiírások és a rendezvénytámogatások változtattak az MNVH hálózatiságának a jellegén, amely jelenleg egyesíti a „bróker”, a „sor” és a „kiemelkedő” hálózatok ismérveit. Az MNVH történetének két szakaszában egyfajta kiegyenlítődés történt a regisztráltak megyék szerinti megoszlásában, valószínűleg azért, mert az első szakaszban kevésbé aktív vidékiek

számára az MNVH átalakulása az összetett hálózat irányába és a projektkiírások nagyobb ösztönzést adtak a regisztrációra 2011 után.

Az MNVH dinamikusan fejlődő, ugyanakkor több hálózat típusjegyeit is felmutató szerveződés, amit pontosan mutat, hogy az utolsó hat negyedévben történt a 2011 januárját követő regisztrálások 70 százaléka(!).

A hálózat kiterjedtsége és jellegének a szempontjai szerint az MNVH számára az a stratégiai kérdés, hogy

- hogyan lehet a vegyes hálózati ismérvekkel rendelkező MNVH-t „kohéziós” hálózattá változtatni
- hogy miként lehet az eddig kevésbé aktív, kiterjedtebb vidéki területeket és régiókat valamint az iparosodottabb, város közeli településeket jobban hálózatosítani
- hogyan lehet erősíteni a regionális, helyi szaktanácsadást és a hálózati aktivitáshoz szükséges tudás sokkal hatékonyabb közvetítését
- hogyan lehet intenzívebbé tenni és megnövelni a külső erőforrások áramoltatását a hálózatban
- hogyan lehet növelni a valódi hálózati működés akceleratoraként működő projektek összegét és számát
- hogyan lehet a valóban alulról építkező LEADER együttműködéseket az MNVH tevékenységéhez kapcsolni a kölcsönös előnyök alapján

4. táblázat. A 2010 utáni regisztrálások száma és aránya negyedévenként

	Regisztrálások száma	%
2011. 1. negyedév	421	9,5
2011. 2. negyedév	132	3
2011. 3. negyedév	112	2,5
2011. 4. negyedév	121	2,7
2012. 1. negyedév	100	2,3
2012. 2. negyedév	136	3,1
2012. 3. negyedév	107	2,4
2012. 4. negyedév	126	2,9
2013. 1. negyedév	411	9,3
2013. 2. negyedév	517	11,7
2013. 3. negyedév	399	9
2013. 4. negyedév	1266	28,7
2014. 1. negyedév	491	11,1
2014. 2. negyedév	77	1,7

5. táblázat. A regisztrált magánszemélyek és intézmények

	2010 előtt	2010 után	Összesen
magánszemély	4 471	1 587	6 058
intézmény, cég	2 722	2 831	5 553
ebből önkormányzat	796	814	1 610
Összesen	7 193	4 418	11 611

Forrás: saját szerkesztés

A hálózati kapcsolatok

A vidékhálózat szerveződésének minőségi mutatója a hálózati kapcsolatok jellege és erőssége. A hálózati együttműködésekre vonatkozó online kérdések (lásd Csatári ebben a kötetben) alapján a válaszadók mintegy harmadáról – feléről feltételezhető, hogy a regisztrálást követően semmilyen hálózati aktivitást sem mutattak. Nem ismernek regisztrált MNVH tagokat (14,5%), nem működtek együtt vidékfejlesztési tevékenysége során MNVH taggal (23,3%), és nem győztek meg senkit arról, hogy csatlakozzon az MNVH-hoz (48,3%). és saját hálózathoz kapcsolódásuknak nincs köze regisztrált MNVH taghoz (35%). Átlagos aktivitásúnak mutatkozott a válaszadók harminc-harmincöt körüli százaléka, az átlagosnál nagyobb hálózati aktivitást a kérdezettek 15–20 százaléka mutatott. A kapcsolati aktivitások csak az esetek egy részében járnak együtt. Az online felmérés válaszadóinak egyötöde tekinthető minden vonatkozásban inaktívnak és 5–10 százaléka igazán tevékenynek. Ezeknek az adatoknak az értelmezésénél nem hagyható figyelmen kívül, hogy valójában nem tudjuk, hogy az online kérdésekre válaszolók milyen mértékben reprezentálják a regisztráltakat, milyen torzulásokat okoznak a rendelkezésre álló adatbázis hiányosságai és hibái. Joggal feltételezhető viszont, hogy az online válaszadásra az egyébként is tevékenyebb hálózati résztvevők vállalkoztak, ezért az előbb ismertetett óvatos becslések a valóságosnál előnyösebb képet adnak a hálózat tagjainak az aktivitásáról. Valószínűsíthető, hogy a valójában inaktív és a „projektregisztrációt” végző hálózati résztvevők aránya inkább ötvenhatvan százalék körüli.

Az MNVH-t a fentiekben összetett, átmeneti szerveződésként jellemeztünk, amely a fejlődés jelentős potenciáljával rendelkezik. A komplexitás a hálózati kapcsolatokra is vonatkozik.

A hálózati tagok közötti kapcsolattípusok közül a diadikus, láncrendszer szerűen működő „híd” a „csillag”, és az „elszigetelt” típus előfordulása is feltételezhető. A típusokra vonatkozó becslésünket a 4. ábra tartalmazza. A kapcsolatok szorosságának a típusai közül a laza, könnyen felbomló és újraszerveződő és a kölcsönösen függő, az értékrendszerek fennállásáig stabil kapcsolatstruktúrák vannak a leginkább jelen az MNVH-ban. A hatalmi viszonyok befolyásolhatják az egyes hálózati tagok kapcsolatait, de az MNVH-hoz kötődő tevékenységüket ez talán kevés valószínűséggel hatja át. A stratégiai cél az „elszigetelt” kapcsolattípus arányának jelentős csökkentése, a diadikus kapcsolatok „csillag” jellegűvé alakítása és a stratégia szövetség(ek) létrehozásának a hatékony elősegítése.

6. táblázat. A hálózati kapcsolatok (az online kérdőív alapján)

<i>Ismer-e Ön regisztrált MNVH tagokat?</i>		
Válasz	Fő	%
nem	97	14,5
igen, 1–5 tagot	268	40,5
igen, 6–10 tagot	82	12,5
igen, 10–20 tagot	59	9
igen, 20-nál több tagot	92	14,1
Nincs válasz	57	8,7

<i>Előfordult-e, hogy vidékfejlesztési tevékenysége során együttműködött regisztrált MNVH taggal?</i>		
Válasz	Fő	%
nem	153	23,3
igen, 1–5 taggal	305	46,5
igen, 6–10 taggal	49	7,4
igen, 10–20 taggal	30	4,5
igen, több mint 20 taggal	43	6,5
Nincs válasz	75	11,4

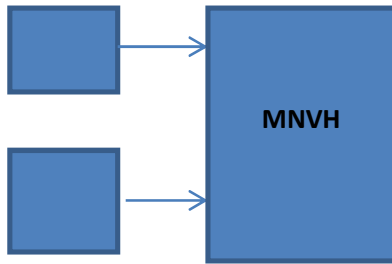
<i>Előfordult-e, hogy Ön győzött meg magánszemélyeket, szervezeteket arról, hogy MNVH tagként regisztráljanak?</i>		
Válasz	Fő	%
nem	317	48,3
igen, 1–5 főt, szervezetet	198	30,2
igen, 6–10 főt, szervezetet	16	2,4
igen, 10–20 főt, szervezetet	12	1,8
Igen, több mint 20 főt, szervezetet	36	5,4
Nincs válasz	76	11,6

<i>Honnan szerzett tudomást az MNVH működéséről és a tagként történő regisztrálás lehetőségéről?</i>		
Válasz	Fő	%
Sajtóból, elektronikus médiából	36	5,5
internetről	120	18,3
MNVH szóróanyagból	15	2,2
MNVH rendezvényről	51	7,7
MNVH tagtól	116	17,7
LEADER résztvevőktől	176	26,9
szóbeszédből	19	2,9
Egyéb	59	9
Nincs válasz	63	9,6

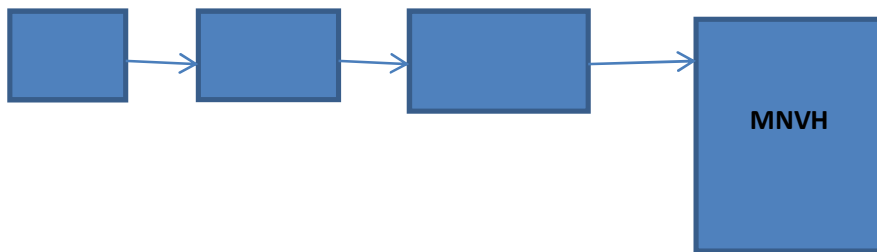
Forrás: saját szerkesztés

4. ábra. Az MNVH tagjai közötti kapcsolatok típusai és becsült arányuk

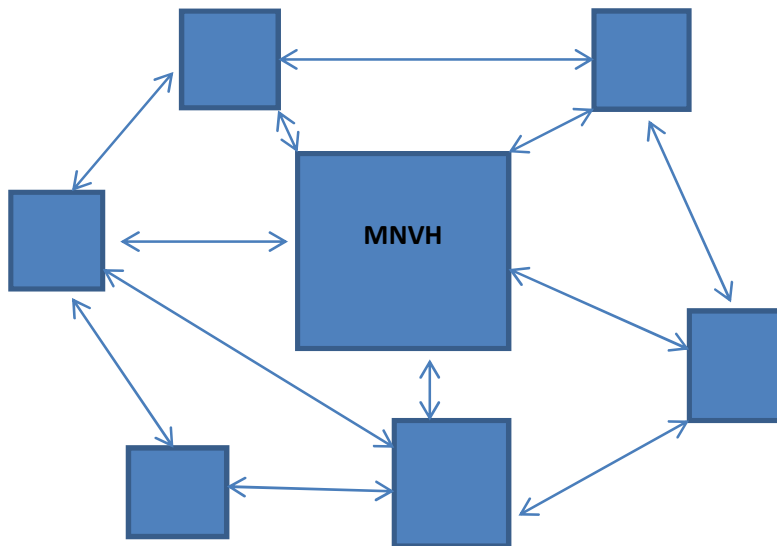
Az elszigetelt típus (60%)

A diadikus, híd kapcsolattípus (30%)

A csillag kapcsolattípus (10%)

Forrás: saját szerkesztés

A rendezvények és a projektötletek a hálózatiság szempontjából

Az MNVH közvetlen szervezésében vagy támogatásával 28 721 rendezvényt tartottak. 2008 és 2010 között 2056 rendezvényre került sor, amelyek inkább nagyobb városokban (Budapesten) tartott országos találkozók voltak, amelyek felhívó ereje is hozzájárult ahhoz, hogy hétezernél többen csatlakoztak az MNVH-hoz. 2011 februárja, az MNVH újraszervezését követően 26665 olyan találkozó volt, amely valamilyen módon kapcsolódott a hálózathoz. A rendezvények „behálózta” az országot, egy napra átlagosan több rendezvény is jutott az utóbbi három és fél évben. Az MNVH égisze alatt megtartott konferenciákat, találkozókat, ünnepeket és fesztiválokat a legkülönbözőbb témák közé szervezték. A résztvevők számát lehetetlen megbecsülni, mert a létszám a 10–20 fős találkozótól a tömegek által látogatott fesztiválokig változik. A rendezvények valamivel több, mint harmadát tartották falvakban, ami az MNVH hálózati működése szempontjából kiemelkedő eredmény (8. táblázat). Az utóbbi három és fél évben háromszor annyi MNVH érdekltségű rendezvényt tartottak, mint ahány község van az országban. A rendezvények megszólása nyilván nem volt egyenletes, és vannak olyan falvak is, ahol évente több találkozót, fesztivált is meg tudtak szervezni. A rendezvények egy részét sikerült többször is megszervezni, ami jelentősen növeli hálózati értéküket.

A rendezvények megyék szerinti eloszlása (7. táblázat) jobban lefedi a vidéki/városi népesség országos megszólásait, mint a regisztráltaké. A községekben és városokban tartott rendezvények (9. táblázat) arányai azt mutatják, hogy az alulról is induló hálózatosodás sikerrel terjedt ki a vidéki településekre, ahol egy kulturális eseménynek jelentős identitásformáló szerepe van. A vidékesebb megyékben arányosan több a községekben tartott rendezvény. A mezővárosi többségű megyékben természetesen módon (Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok, Bács-Kiskun) alacsonyabb a községi rendezvények aránya. Szabolcs-Szatmár-Beregben, Békésben és Csongrád megyében volt kevesebb falusi rendezvény. A rendezvények sikere adja az MNVH hálózatbővülésének az egyik alapját, mert az alulról építkezésnek és kezdeményezésnek biztosít teret.

Az MNVH hálózat sajátossága, hogy abban megjelennek a város/vidék kapcsolathálók is. A rendezvények témáiban viszont ez kevésbé tükröződik. A vidék megismertetése a városokban a hálózatosodás további lehetőségeit rejti. A projektötletek kivitelezésének a települési megszólása világosan utal erre. A városokban sokkal több projektötletet valósítottak meg, ami fontos jelzés a hálózatfejlesztésben is lényeges humántőke városi koncentrációjáról. Az MNVH hálózatiságának továbbfejlődése nagymértékben függ attól, hogy megvalósítható-e a városokban koncentrálódó tudástőke átadása és transzfere. A tudásátadás, az információáramlás és a képzés elősegítése a hálózatbővítés egyik legfontosabb stratégiai iránya. A megyei referensek munkája mérföldkő az MNVH hálózatépítésében, de a képzés és tudásátadás további formáit is ajánlott kialakítani.

7. táblázat. Az összes rendezvény a megyék szerint

	A rendezvények száma	%
Bács-Kiskun	1 441	5
Baranya	1 114	3,9
Békés	1 856	6,5
Borsod-Abaúj-Zemplén	1 605	5,6
Budapest	122	0,4
Csongrád	1 199	4,2
Fejér	1 238	4,3
Győr-Moson-Sopron	1 169	4,1
Hajdú-Bihar	1 313	4,6
Heves	880	3,1
Jász-Nagykun-Szolnok	1 669	5,8
Komárom-Esztergom	1 289	4,5
Nógrád	891	3,1
Pest	1 814	6,3
Somogy	1 469	5,1
Szabolcs-Szatmár-Bereg	979	3,4
Tolna	837	2,9
Vas	677	2,4
Veszprém	1 788	6,2
Zala	1 389	4,8
nincs adat	3 982	13,9
Összesen	28 721	100

8. táblázat. Az összes rendezvény megoszlása a községek és városok szerint

	A rendezvények száma	%
Község	9 795	34,1
Város	14 751	51,4
nincs adat	4 175	14,5
Együtt	28 721	100

Forrás: saját szerkesztés

9. táblázat. A községekben tartott rendezvények az összes rendezvényen belül

	A rendezvények száma	%
Bács-Kiskun	405	28,1
Baranya	531	47,7
Békés	258	13,9
Borsod-Abaúj-Zemplén	666	41,5
Csongrád	320	26,7
Fejér	736	59,5
Győr-Moson-Sopron	523	44,7
Hajdú-Bihar	230	17,5
Heves	594	67,5
Jász-Nagykun-Szolnok	383	22,9
Komárom-Esztergom	523	40,6
Nógrád	503	56,5
Pest	860	47,4
Somogy	775	52,8
Szabolcs-Szatmár-Bereg	312	31,9
Tolna	425	50,8
Vas	224	33,1
Veszprém	945	52,9
Zala	579	41,7
együtt	9 795	34,1

Forrás: saját szerkesztés

Összegző megállapítások

Az MNVH jelentős fejlődési potenciállal rendelkező hálózat, amelynek további működése és fejlődése nélkülözhetetlen a nemzeti vidékfejlesztési célok megvalósításához. Egyedi és kivételes funkciójú szerveződés, fenntartása, forrásainak bővítése és önálló tevékenysége jogi, adminisztratív kereteinek a megfelelő szabályozása és biztosítása nemzeti érdek. Az MNVH több hálózat ismérveit ötvöző átmeneti szervezet, amelynek megvan a lehetősége a kohéziós hálózattá történő alakulásra. A vidékhálózat fejlesztésének jelentős területi lehetőségei vannak, amelyekről az előző részekben írtunk. Ajánlásaink itt a humántőke, a személyi és hatalmi feltételek továbbfejlesztéséről szólnak. Az interjúk adtak kiegészítő támpontokat az ajánlások kidolgozásához. A szervezetet és a hálózatot jól ismerő interjúalanyok egyértelmű véleménye szerint a hálózat bővülése és működése mögött olyan vidéki kötöttségű közép- vagy vidéki felső-középosztályi csoportok tevékenysége és érdekei rejlenek, akik megfelelő intellektuális és kapcsolati tőkével rendelkeznek és jártasságot szereztek a projektalapú vidékfejlesztés gyakorlatában.

A szakirodalom felhívta a figyelmet egyrészt a városi fogyasztók, a vidéki termelők és szolgáltatók közötti közvetítő szereplők, másrészt az úgynevezett projektosztály növekvő jelentőségére a vidékfejlesztésben. A vidékhálózat továbbépítésének ők a kulcsszereplői, mert érdekeiknek és társadalmi kapcsolataiknak is a hálózatbővítés felel meg. Aktív részvételük nélkül hálózatépítés sem, és vidékfejlesztés sem lehetséges. Ők képesek a helyi szereplőket bevonni a hálózat tevékenységébe, ugyanakkor a közvetítésre a hálózat tagjai között. A jelenlegi tudásunk szerint az egyetlen stratégia a kohéziós hálózat létrehozására e hálózati szereplők tevékenységének a megerősítése.

A hálózatépítés szempontjából mindennek több következménye is van. Egyrészt jelentősen bővíteni kell a hálózaton keresztül áramoltatott profit elvű és non-profit projektek számát és azok összegét is, mert az erőteljes projektelés jelent és teremt e társadalmi csoportok számára érdekeltséget.

Másrészt a megfelelő intézményekkel együttműködve meg kell teremteni a hálózaton keresztül történő tudástranszfer jelenleginél sokkal hatékonyabb rendszerét. A rendszer itt különös jelentőséggel bír, mert egyfajta tudásátadás eddig is történt a hálózat rendezvényein és egyéb tevékenységein keresztül, de a komplex tudástranszfer intézményesítésére van szükség a hálózat előbbi fejezetekben vázolt minőségi és mennyiségi fejlesztésének az érdekében. Az MNVH hálózatát és tevékenységét ki kellene bővíteni a tudástranszferre alkalmas intézményekkel történő együttműködéssel.

Harmadszor tudatosan ki kell terjeszteni a vidékhálózatot a legfontosabb stratégiai szövetségesek irányába, amelyek közül a hazai és akár a multinacionális gazdasági hálózatokat lehet elsőként megnevezni.

A negyedik stratégiai hálózatfejlesztési irány a városiakkal történő jelentősebb kapcsolatbővítés, nem csak bemutatók és prezentációk segítségével, hanem az aktív gyakorlatok kiterjesztésével, amire a környezet, a biztonságos élelem és a vidékiség iránti növekvő érdeklődés megfelelő alapot adhat. Az ötödik hálózatfejlesztési irány a LEADER közösségek és vidékhálózat közötti erősebb, érdekalapú stratégiai kapcsolat.

A vidékhálózat fejlődése a hatalmi viszonyok szempontjából is fordulóponthoz érkezett. Az MNVH mindeddig erős befolyással és domináns, kezdeményező hatalmi pozícióval rendelkezett a vidékhálózatban. Úgy tűnik, hogy a hálózat fejlesztése a továbbiakban is megkövetel egy ilyen centrális szerepkört, de a hálózat gyorsan új fejlődési szakaszába érkezik, amelyre az MNVH szerepének az újraértelmezésével érdemes felkészülni. Az új fejlődési szakaszban az MNVH szerepe nem a hálózatosodás közvetlen segítése és szervezése lesz, hanem a hálózat működésében kulcsszerepet vivő helyi és közvetítő szereplők kondicionálása a fentiekben leírt stratégiák szerint és módokon.

Felhasznált irodalom

- Angelusz, R.–Tardos, R. (2006): Hálózatok a magyar társadalomban. In: Kovách I. (szerk.), Társadalmi metszetek. Érdekek és hatalmi viszonyok, individualizáció és egyenlőtlenség a mai Magyarországon. (pp. 227–252). Budapest: Napvilág Kiadó.
- Beluszky P.–Györi R. (1999): A magyarországi városhálózat és az EU-csatlakozás. Tér és Társadalom, XII. évf. 1–2. sz., 1–30.
- Boyle, P.–Halfacree, K. (1998) (eds.): Migration into Rural Areas: Theories and Issues. Wiley, Chichester, 41–60.
- Castells, M. (2005): A hálózati társadalom kialakulása. Gondolat, Budapest
- Champion, T.–Atkins D.–Coombes, M.–Fotheringham, S. (1998): Urban Exodus, Council for Protection Rural England, London.
- Csire A. (2005): Reménykeltők, politikai vállalkozók, hálózatok és intézményesülés a magyar vidékfejlesztésben 1990–2002 között. Századvég Kiadó
- Esparcia, J.–Buciega, A. (eds.) (2005) New Rural-Urban Relationships in Europe. University of Valencia, Valencia
- Csire A.–Kovách I. (2002): Vidéki történet. In: Kovách I. (szerk.) Hatalom és társadalmi változás. A poszt szocializmus vége. Napvilág Kiadó, Budapest, 219–309
- Csurgó B.–Megyesi B. (2006): Családi döntések, munkamegosztás és társadalomszerkezet. In: KOVÁCH I. (szerk.) Társadalmi metszetek. Érdekek és hatalmi viszonyok, individualizáció és egyenlőtlenség a mai Magyarországon. Budapest, Napvilág, Budapest, 293–310.
- Csurgó B.–Kovách I.–Megyesi B. (2009) Helyi hálózatok Európában és Magyarországon Politikatudományi Szemle 18:(2) pp. 120–144
- Csurgó B.–Kovách I.–Légmán A.–Megyesi B. (2010): Energy demand, Governance and Infrastructure in Hajdú Bihar County: The Hungarian Case. In: Kovách I., Gotts N. (szerk.) Climate Change and Local Governance: Alternative approaches to influencing household energy consumption: a comparative study of five European regions. Budapest: MTA Politikatudományi Intézet, pp. 185–224.
- Csurgó B.–Kovách I.–Légmán A.–Megyesi B. (2010): Energy demand, governance and infrastructure: Comparative Report of five European Countries. In: Kovách Imre, Gotts Nick

- (eds.) *Climate Change and Local Governance: Alternative approaches to influencing household energy consumption: a comparative study of five European regions*. Budapest: MTA Politikatudományi Intézet, pp. 5–75.
- Sheather, G.–Hanna, D. (2000): Towards an integrated supply network model, *The Journal of Enterprise Resource Management* 3.3 (2000): 5–10
 - Goodwin, M. (2006): Regulating rurality? Rural studies and the regulation approach. In: Marsden, T.–Cloak, P.–Mooney, P. (eds.) *Handbook of Rural Studies*. Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, 304–316.
 - Granovetter, M. (1973): The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1.
 - Harper, S. (1989): The British rural community: an overview of perspectives. *Journal of Rural Studies*, Vol. 5, 89–105.
 - Kocsis É. (2000): Új szervezeti formák a modern kapitalizmusban. In: Bara Zoltán–Szabó Katalin (szerk.): *Gazdasági rendszerek, országok, intézmények. Bevezetés az összehasonlító gazdaságtanba*. Aula Kiadó, Budapest
 - Kovách I.–Megyesi B. (2012): Az átalakuló kormányzás hatása a vidéki települések társadalmára. In: Kovách I.–Dupcsik Cs.–P Tóth T.–Takács J. (szerk.) *Társadalmi integráció a jelenkori Magyarországon*. Argumentum Kiadó, Budapest, pp. 167–190.
 - Kovách I. (2012): *A vidék az ezredfordulón: A jelenkori magyar vidéki társadalom szerkezeti és hatalmi változásai*, Budapest: Argumentum Kiadó
 - Letenyei L. (2000/2): Regionális társadalmi hálózatok. *Falu Város Régió*, 2000 (7). <http://www.vati.hu/Fvr>.
 - Marsden, T.–Murdoch, J.–Lowe, P.–Munton, R.–Flynn, A. (1993): *Constructing the countryside*. UCL Press, London
 - Marsden, T. (1998/2): New rural territories: regulating the differentiated ruralspace. *Journal of Rural Studies*, 14, 104–117.
 - McMichael, P. (1996): Globalisation: myths and realities. *Rural Sociology*, 61 (1), 25–55.
 - Murdoch, J. (2006): Networking rurality: emergent complexity in the countryside. In: Marsden, T.–Cloke P.–Mooney, P. (eds.) *Handbook of Rural Studies*. Sage Publications, London, 171–185.
 - Németh A.–Takács K. (2010): The Paradox of Cooperation Benefits. *Journal of Theoretical Biology* 2., 301–311.
 - Nyíri A. (2009): *A hálózatok tipológiájának rendszere*. Norrea
 - Pálné Kovács I. (2000): Integráció és dezintegráció a területi közigazgatásban. In: Verebélyi I. (szerk.) *Egy évtized önkormányzati mérlege és a jövő kilátásai*. Magyar Közigazgatási Intézet–MTA Politikai Tudományok Intézete–MTA Regionális Kutatások Központja, Budapest, 89–101.
 - Rhodes, R. A. W. (1997): *Understanding governance: policy networks, governance reflexivity and accountability*. Open University Press, Maidenhead.
 - Short, B. (1992): *The English rural community: image and analysis*. Cambridge University Press, Cambridge.

- van der Ploeg, J. D. (2008): The New Peasantries: Struggles For Autonomy And Sustainability. In: An Era of Empire And Globalization, Earthscan, London
- Vedres B.–Stark D. (2010): „Structural Folds: Generative Disruption in Overlapping Groups.” American Journal of Sociology 115(4):1150–1190.
- Woods, M. (2007): Engaging the global countryside: globalization, hybridity and the constitution of rural place. Progress in Human Geography 31(4). 485–507.
- Woods, M. (2011): Developing Europe’s rural regions in the era of globalization. Summary report from the DERREG project
<http://www.derreg.eu/system/files/DERREG%20Summary%20Report.pdf>
- Yamin M. (1996): Understanding strategic alliances: the limits and transaction costs economics. In: Coombs et al: Technological collaboration. The Edward Elgar Publishing

VIDÉKI INNOVÁCIÓ ÉS HÁLÓZATOSODÁS

A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat
első évei

SZERKESZTETTE: CZIBERE IBOLYA

Debreceni Egyetemi Kiadó
Debrecen University Press

2016

©Czibere Ibolya
Csatári Bálint
Kovách Imre
Mezőszentgyörgyi Dávid

Szerkesztette:
Czibere Ibolya

Szakmai lektor:
Nagyné Dr. Molnár Melinda

Borítóterv:
Debreceni Egyetemi Kiadó

ISBN 978-963-309-065-7

Kiadta
a Herman Ottó Intézet, Budapest, 2016
és a Debreceni Egyetemi Kiadó, az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének a tagja
www.dupress.hu
Felelős kiadó: Karácsony Gyöngyi

Készült a Debreceni Egyetem sokszorosítóüzemében, 2016-ban

TARTALOM

Bevezetés.....	5
Csatári Bálint Személyes előszó – a magyar vidéken való munkálkodásokról szóló számadásfélével.....	7
Mezőszentgyörgyi Dávid A magyar nemzeti vidéki hálózat létrejötte és tevékenysége	15
Czibere Ibolya A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat szervezeti struktúrája és irányítási rendszere – az „MNVH – modell”	35
Czibere Ibolya A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat szakmai tevékenysége: eredményesség- és hatékonyság-elemzés	49
Kovách Imre Az MNVH hálózati működési formájának leírása és értékelése	60
Csatári Bálint A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat 2008–2014 közötti tevékenységének néhány jellemzője	83
1. sz. melléklet Csatári Bálint által 2005 nyarán készített lista az akkor aktuális vidékfejlesztési teendőkről	102
2. sz. melléklet Az MNVH tisztségviselői 2011–2014.....	112